

Big Tech en het onderwijs: Het belang van publieke regie

Gespreksnotitie Npuls voor het Rondetafelgesprek 'AI in het funderend onderwijs'

In het Nationaal Groeifondsprogramma Npuls werken alle 102 publieke mbo-scholen, hogescholen en universiteiten samen aan de transformatie van het onderwijs. De instellingen zijn vertegenwoordigd door hun sectorverenigingen en verenigd in IT-coöperatie SURF. Het doel: voor alle lerenden (initieel én LLO) 'leren zonder drempels' en 'doorlopend het beste onderwijs' mogelijk maken.

Hoewel Npuls zich richt op het vervolgonderwijs, zijn er belangrijke raakvlakken met het funderend onderwijs. Zo wordt in het funderend onderwijs de basis gelegd zodat lerenden AI en andere technologieën waarde(n)vol kunnen inzetten en digitaal geletterd zijn.

In de stuurgroep van Npuls komen vertegenwoordigers van sectorverenigingen, SURF, OCW en de studentenbonden samen. Deze bestuurlijke bundeling maakt publieke regie mogelijk: de sector kan gezamenlijk strategische keuzes te maken die de digitale autonomie van het publieke onderwijs versterken en afhankelijkheid van Big Tech verminderen. Het herijken van het hele ecosysteem richting digitale autonomie en vraagstukken rondom afhankelijkheid van Big Tech overstijgen het vervolgonderwijs en vragen om actie van veel verschillende partijen én om samenhangend beleid langs de hele keten, publieke investeringen en politieke keuzes op nationaal en Europees niveau.

Hoe publieke regie bijdraagt aan het verminderen van afhankelijkheid

Er lopen momenteel veel initiatieven, maar de uitdaging en een deel van de oplossing liggen in het gezamenlijk vormgeven van publieke regie – vanuit een overkoepelende visie. Publieke regie vormgeven begint met het gezamenlijk maken van afspraken om vanuit het onderwijs grip te houden op de eigen digitale soevereiniteit en belangrijke publieke waarden voor het onderwijs, zoals autonomie, menselijkheid en rechtvaardigheid. Deze definitie van publieke regie, zoals verwoord in de *Visie op het Onderwijsinformatiestelsel (OIS)*, is leidend. Deze visie, die door de onderwijssectoren gezamenlijk wordt vormgegeven via de Informatiekamer, biedt een paraplu voor het creëren van één digitaal ecosysteem in het onderwijs.

Publieke regie betekent niet dat private partijen worden buitengesloten, maar wel dat het onderwijs zelf het voortouw neemt in de digitale transformatie. Dit vraagt om samenwerking tussen alle spelers in het ecosysteem: onderwijsinstellingen, sectororganisaties, en overheid. Elke partij zet hierbij zijn eigen handelingsruimte in om bij te dragen aan meer digitale autonomie. Gezamenlijk optrekken zorgt er ook voor dat sneller hoogwaardige kennis wordt opgebouwd en dat deze kennis en innovaties sectorbreed toegankelijk zijn.

Binnen het bredere vraagstuk richt Npuls zich vooral op de volgende instrumenten om publieke regie vorm te geven.

Instrumenten voor publieke regie: wat doet Npuls?

1. Sturen op standaarden, interoperabiliteit en publieke waarden

Open standaarden vormen de basis voor digitale onafhankelijkheid. Ze maken het mogelijk om soepel van aanbieder te wisselen en producten naast elkaar te gebruiken – of het nu gaat om commerciële oplossingen of open-source toepassingen. Npuls zet hier actief op in: we investeren in het opstellen en verbeteren van open standaarden zoals de open onderwijs API (OOAPI) binnen [Edustandaard](#).

Standaarden hebben alleen impact als ze breed worden toegepast. Daarom werken wij in Npuls aan een afsprakenstelsel en experimenteren wij met nieuwe vormen van aanbesteding en inkoop samen met SURF. Door collectief op te trekken, kunnen onderwijsinstellingen een sterkere onderhandelingspositie innemen over gebruikersvoorwaarden en kosten. Ook kan zo geborgd worden dat toepassingen aansluiten bij publieke waarden. Dit creëert ruimte voor evenwichtige publiek-private samenwerking binnen gezonde digitale ecosystemen. Het betekent niet dat 'Big Tech' helemaal de deur gewezen wordt, maar maakt het mogelijk om structureel te sturen op publieke waarden, interoperabiliteit, open standaarden en zo vendor lock-in tegen te gaan.

2. Eigen voorzieningen ontwikkelen

Publieke regie maakt het mogelijk om samen keuzes te maken over welke voorzieningen zo essentieel zijn dat het wel van belang is om deze zelf te ontwikkelen. Voorbeelden van voorzieningen waar Npuls met partners aan bouwt zijn bijvoorbeeld eduID (een 'digitale identiteit' voor alle lerenden)¹, EduGenAI² (publieke, veilige omgeving om te leren met en over AI) en een gezamenlijke voorziening voor aanmelden, inschrijven en intekenen (samen met Studielink). Al deze applicaties draaien op 100% Europese cloudoplossingen, waar ook gericht in wordt geïnvesteerd. SURF en Npuls zijn in gesprek met Kennisnet en SIVON over hoe er samengewerkt kan worden aan verantwoord gebruik van AI. Daarbij wordt ook verkend hoe SURF en Kennisnet in co-creatie aan de voorzieningen kunnen werken.

De impulsfinanciering voor Npuls uit het Nationaal Groeifonds maakt juist dat mogelijk: een impuls te geven om deze ontwikkelingen aan te jagen en te versnellen. Maar om digitale autonomie op de lange termijn te kunnen beschermen, moet hier structureel in geïnvesteerd worden.

Handelingsperspectieven voor het Ministerie van OCW

Het onderzoek van Dialogic biedt het Ministerie van OCW concrete handelingsperspectieven voor meer publieke regie. Daarbij willen wij vooral het belang van aansluiten bij bestaande initiatieven en relevante actoren in de sector benadrukken. De centrale vraag is: hoe kunnen deze initiatieven niet alleen worden verstevigd, maar ook het 'nieuwe normaal' worden – dé standaard waar systemen en werkwijzen op zijn ingericht. Zoals wij hierboven al schreven: het herijken van het hele ecosysteem richting digitale autonomie is een gezamenlijke opgave waar veel werk door veel verschillende partijen op veel verschillende plekken nodig is.

Wij pleiten daarbij in ieder geval voor structurele actie op drie fronten:

1. Versterking van de samenwerking in het ecosysteem, zodat ook na de impulsfinanciering van het Nationaal Groeifonds gezamenlijke publieke regie langs de hele keten vorm en inhoud kan krijgen.
2. Gesprekken met alle relevante organisaties over hoe in de toekomst gezamenlijke infrastructuren en afspraken structureel te borgen in het stelsel, in het funderend en vervolgonderwijs, en wat voor aanpassingen in wet- en regelgeving daar mogelijk voor nodig zijn.
3. Digitale autonomie speelt een rol over de hele stack: van zeekabels en datacenters tot soevereine cloudoplossingen en meer regie voor de sector zelf. Onderzoek is nodig naar wat er per laag vereist is, bijvoorbeeld door een gezamenlijke sectorroadmap op te stellen.

¹ Zie ook '[Op weg naar één digitale onderwijsidentiteit voor mbo, hbo en wo](#)', SURF, 17 maart 2026.

² [EduGenAI](#) is een Nederlands platform waarmee we samen bouwen aan een veilige en verantwoorde toepassing voor generatieve AI in het vervolgonderwijs.